

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО**

Історичний факультет
Кафедра історії та археології

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор із науково-педагогічної
роботи О. А. Кузнецова

«27 серпня» 2019 р.

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
МЕТОДИКА ПОЛЬОВИХ АРХЕОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ**

Ступінь магістра
Галузь знань: 03 Гуманітарні науки
Спеціальність: 032 Історія та археологія
Освітня програма: «Археологія»

2019-2020 навчальний рік

Розробники: Горбенко Кирило Володимирович, старший викладач кафедри історії та археології _____ (Горбенко К.В.)

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри історії та археології

Протокол № 1 від «27» серпня 2019 р.

Завідувач кафедри історії та археології _____ (Рижева Н.О.)
27 серпня 2019 р.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників		Галузь знань, спеціальність, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
			денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 6		Галузь знань 03 Гуманітарні науки	<u>Нормативна</u>	
		Спеціальність 032 Історія та археологія		
		Освітня програма: Археологія	<i>Рік підготовки</i>	
Загальна кількість годин – 180		Ступінь: <u>Магістр</u>	Перший	
			<i>Семестр</i>	
			Перший	
			<i>Семінарські</i>	
			12	4
			<i>Самостійна робота</i>	
			168	176
Вид контролю: <u>залік</u>				
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 0,6 самостійної роботи студента – 9,3	Тижневих годин для заочної форми навчання: аудиторних – 0,2 самостійної роботи студента – 9,7			

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної та індивідуальної роботи становить: для денної форми навчання – 180 год.: 12 год. – аудиторні заняття, 168 год. – самостійна робота (7% / 93%).

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної та індивідуальної роботи становить: для денної форми навчання – 180 год.: 4 год. – аудиторні заняття, 176 год. – самостійна робота (3% / 97%).

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Дисципліна «Методика польових археологічних досліджень» призначена для магістрантів історичних факультетів вузів. Висновки дописемної і ранньописемної історії базуються на результатах археологічних досліджень. Саме археологічні пам'ятки є предметною основою для достовірної історичної інформації. Отже, якість польового, тобто первинного вивчення археологічної пам'ятки, має бути дуже високою. Тому для магістранта-археолога, в кваліфікації якого польові дослідження є обов'язковою складовою, теоретичні та практичні знання з методики польової археології є необхідними, а вивчення зазначеної дисципліни є актуальним.

Метою дисципліни є закріплення магістрантами знань, отриманих раніше, ознайомлення з основними сучасними напрямками розвитку польової археології. При цьому особлива увага приділяється знанням методики польових досліджень, можливостям отримання найповнішої інформації з археологічного джерела, правильної інтерпретації артефактів. Виходячи з прикладного характеру археології як науки, зазначимо, що без знання методики польових досліджень, неможливо на сучасному рівні розвитку гуманітарних наук розробити стратегію комплексних досліджень для отримання аргументованих та неупереджених історичних висновків.

Завдання курсу – навчити магістранта корелювати практичні навички польових досліджень з теоретичними знаннями для отримання оптимальних результатів. Виробити творчий підхід при плануванні та проведенні польових наукових досліджень.

Структура програми курсу базується на виділенні основних понять, тенденцій, ідей і спрямована на розкриття сутності та практичних завдань польової археології. В основу лекційного матеріалу покладено польовий досвід вітчизняних та зарубіжних археологів та їх теоретичні та практичні розробки. Оскільки польова археологічна практика регулюється не тільки науковими методиками, але й законами України, у лекційний курс введено основи законодавства з охорони археологічної спадщини.

Передумови для вивчення дисципліни: «Археологія та основи антропології», «Історія стародавнього світу», «Історія України (давня та середньовічна)», «Історичне краєзнавство», «Спеціальні історичні дисципліни», «Джерелознавство», «Історична географія».

Навчальна дисципліна складається з **6-ти кредитів**

Очікувані результати навчання:

Здатність запам'ятовувати або відтворювати:

глибокі знання в межах спеціалізації з позначенням новацій останнього часу;
специфіку розвитку історичного пізнання в конкретні історіографічні періоди, в тому числі й на сучасному етапі;
професійні норми в галузі історії та археології;
основні етапи наукового пошуку в галузі історії та археології та завдання кожного з них;
теорію й практики критичного осмислення уявлень про минуле у суспільстві, правила побудови наукових гіпотез.

Здатність розуміти та інтерпретувати:

основні теоретичні та методологічні проблеми сучасної археологічної науки;
шляхи формування репрезентативної джерельної бази при розробці певної наукової проблематики;
зв'язок та різницю між історичними фактами у джерелі та історіографічними фактами у науковій літературі;
вибір методології та методів при здійсненні власного дослідження;
вузлові наукові проблеми, зв'язок між гіпотезою та методом, логічні наслідки певного припущення, зіставлення його з відомими теоретичними побудовами.

Здатність використовувати вивчений матеріал в нових ситуаціях:

пояснювати взаємозв'язки між процесами у минулому та на сучасному етапі, оцінювати альтернативні варіанти інтерпретації основних тенденцій та особливостей історичного розвитку людства у певні історичні періоди;

аналізувати взаємозв'язки між позицією професійного історика та пануючими у суспільстві поглядами на минуле;

демонструвати навички професійного спілкування з використанням іноземної мови;

виявляти ініціативу, яка спрямована на збереження та управління культурною спадщиною;

брати участь у здійсненні реальних дослідницьких проектів;

Здатність розбивати інформацію на відповідні компоненти і розуміти їх взаємозв'язок:

аналізувати явища та процеси світової історії з урахуванням сучасних теорій суспільного розвитку;

визначати інформаційний потенціал конкретних археологічних джерел при вирішенні певної наукової проблеми;

здійснювати експертизу пам'яток матеріальної та духовної культури, в тому числі з метою їх подальшого використання в сфері туризму та рекреації.

Здатність поєднувати частини разом, щоби одержати ціле з новою системною властивістю:

визначати соціальні функції історика в нових умовах;

встановлювати ефективну комунікацію з представниками інших гуманітарних та природничих наук;

обґрунтувати наукову новизну власного дослідження з урахуванням сучасних наукових досягнень;

розширювати джерельну базу за рахунок введення до наукового обігу архівних джерел, опрацювання фондів музеїв, участі у наукових експедиціях, шляхом створення нових джерел (усна історія та ін.).

Здатність оцінювати важливість матеріалу для конкретної цілі:

критично оцінювати ступінь розробленості дослідницької проблеми та отриманих результатів фахівцями;

визначати вплив на хід та результати дослідження традицій певних наукових шкіл;

узагальнювати результати власного дослідження;

аргументувати зв'язок теми обраного наукового проекту з пріоритетними напрямками розвитку світової науки; рекомендувати шляхи продовження власного дослідження

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студент оволодіває такими **компетентностями:**

I. Загальнопредметні:

Соціально-особистісні компетенції:

- розуміння та сприйняття етичних норм поведінки відносно інших людей і відносно природи (принципи біоетики);

- здатність до навчання впродовж життя;

- здатність до критики й самокритики;

- креативність, здатність до системного мислення;

- адаптивність і комунікабельність;

- наполегливість у досягненні мети;

- турбота про якість виконуваної роботи;

- толерантність;

Загальнонаукові компетенції:

- базові знання фундаментальних наук, в обсязі, необхідному для освоєння загально-професійних дисциплін;

- базові знання в галузі, необхідні для освоєння загально-професійних дисциплін

Інструментальні компетенції:

- здатність до письмової й усної комунікації рідною мовою;

- знання іншої мови(мов);

- навички роботи з комп'ютером;
- навички управління інформацією;
- дослідницькі навички.

II. Фахові:

Загально-професійні компетенції:

- уміння використовувати повний спектр наукових методик для вироблення інноваційного знання в галузі

- здатність отримати історичне знання з археологічних джерел
- здатність формулювати наукову проблему і знаходити шляхи її вирішення
- уміння використовувати сучасні конструкції вітчизняних та зарубіжних авторів

Спеціально-професійні компетенції:

- володіти навичками історизації археологічного матеріалу

- здатність застосовувати сучасні методики фіксації та консервації археологічних об'єктів

- уміння застосовувати сучасне законодавство в охороні археологічної спадщини

- здатність забезпечити якісне проведення археологічних досліджень на предметно-функціональному рівні

- уміння використовувати новітні методики для пошуків археологічних пам'яток та розкопок

- володіння навичками камеральної обробки як передумова введення в науковий обіг археологічних матеріалів

- здатність використовувати здобутки практичної археології та музеології у навчальному процесі

- здатність використовувати професійно профільовані знання в галузі археології та музеології для моделювання історичних явищ і процесів в давню добу

3 Програма навчальної дисципліни

Кредит 1. Археологічні джерела

Тема 1. Археологічні джерела.

Польова археологія. Етапи розвитку польової археології. Період зародження науки. Формування принципів методики польових досліджень. Вітчизняні та європейські методики польових археологічних досліджень. Закон України про охорону археологічної спадщини та підзаконні акти. Основні терміни та поняття. Поняття «нерухомі» та «рухомі археологічні пам'ятки». Види археологічних пам'яток. Поселення, городища, селища, святилища, стійбища, стоянки, місцезнаходження (визначення, специфіка можливої інформації). Топографія, топологія, культурний шар та стратиграфія. Склад та особливості матеріальна культура поселенських утворень. Поховальні пам'ятки (могильники, курганні, безкурганні, некрополі, культові місця, святилища). Культурний шар та стратиграфія поховальних споруд. Особливості матеріальної культури поховальних пам'яток.

Кредит 2. Розвідки археологічних пам'яток

Тема 2. Розвідки археологічних пам'яток

Цілі та завдання археологічних розвідок. Організація археологічних розвідок. Види археологічних розвідок та дозвільні документи. Геологічні та фізико-географічні умови локалізації археологічних пам'яток. Основні засоби та методики виявлення археологічних пам'яток. Польові дослідження на виявленій археологічній пам'ятці та включення її у реєстр щойно виявлених археологічних пам'яток. ГІС- технології в археології та інші методи «неруйнівної» археології, що використовуються при розвідкових дослідженнях.

Кредит 3. Розкопки поховальних пам'яток: безкурганні могильники

Тема 3. Розкопки поховальних пам'яток.

Види поховальних пам'яток та специфіка їх дослідження. Основні принципи польових досліджень могильників. Вивчення відомостей про пам'ятку перед початком польових робіт. Планування та організація стаціонарних археологічних досліджень поховальних пам'яток. Види

польових археологічних досліджень на поховальних пам'ятках та дозвільні документи. Основні засоби та методики виявлення меж поховальних пам'яток. Особливості поховально-поминальних обрядів населення Причорномор'я різних історичних періодів.

Тема 4. Дослідження безкурганних могильників. Обстеження поверхні могильника перед початком робіт. Розкопки верхнього шару. Фіксація стратиграфії могильника. Дослідження наземних поховальних споруд. Вивчення могил та поховань. Поховальний інвентар та його фіксація. Відбір антропологічного та палеозоологічного матеріалів, інші аналізи. Особливості вивчення міжмогильного простору безкурганних могильників. Камеральна обробка матеріалів. Засоби консервації нерухомих і рухомих пам'яток. Неолітичні некрополі та святилища степової зони Північного Причорномор'я. Святилища та безкурганні поховання бронзової доби. Античні некрополі Ольвії та її хори, Херсонесу та Боспору. Скіфські безкурганні могильники. Некрополі черняхівської культури степової зони Північного Причорномор'я. Поховальні пам'ятки кочовиків степової зони Причорномор'я Криму.

Кредит 4. Розкопки поховальних пам'яток: курганні могильники

Тема 5. Розкопки курганних могильників. Розробка плану дослідження. Вибір методики та загальні методичні вимоги до розкопок курганів. Розкопки за допомогою техніки і без неї. Обстеження поверхні могильника перед початком робіт. Розкопки насипів курганів. Стратиграфічні спостереження під час дослідження насипів. Кургани з кам'яними конструкціями і принципи їх вивчення. Дослідження підкурганних споруд. Тризни і тризнові майданчики, «технологічні» майданчики, ровики, грабіжницькі ходи. Виявлення та дослідження конструкції поховань. Дослідження могили. Фіксація та консервація інвентаря. Відбір проб для аналізів. Антропологічні дослідження у польових умовах. Польова документація. Камеральна робота з інвентарем поховань. Консервація та відновлення насипів курганів. Участь археолога у музеєфікації поховальних пам'яток. Вимоги до звіту про дослідження курганних могильників. Особливості курганних могильників степової зони Північного Причорномор'я. Поховання; ямна культура; катакомбні пам'ятки, зрубні. Могильники білозерської культури як приклад змішаного курганно-безкурганного могильника. Кіммерійські поховальні пам'ятки. Скіфські кургани.

Кредит 5. Розкопки поселень

Тема 6. Розкопки поселенських утворень. Розробка плану дослідження. Вибір методики та загальні методичні вимоги до розкопок поселень. Топографія і топологія, візуальне обстеження поверхні пам'ятки. Геофізичні та археомагнітні методи дослідження. Вибір місця розкопок залежно від мети дослідження. Стратиграфічна характеристика. Склад культурних нашарувань, їх межі, взаєморозташування. Фіксація та збереження знахідок у культурних шарах. Будівельні залишки та принципи їх дослідження. Особливості фіксації житлових споруд, господарсько-виробничих комплексів, культових об'єктів, оборонних споруд. Принципи обліку та фіксації масового археологічного матеріалу та індивідуальних знахідок. Польова та камеральна обробка матеріалу. Польова документація. Участь археолога у музеєфікації поховальних пам'яток. Вимоги до звіту про дослідження курганних могильників. Особливості дослідження одношарових поселень (пізньоскіфські городища). Дослідження багатошарових архітектурно-археологічних пам'яток (Ольвія, Бахчисарай). Поселення, селища на дюнах (Кам'янське городище).

Кредит 6. Польова документація

Тема 7. Польова документація та звіт про польові археологічні дослідження. Наукова публікація. «Положення про методику проведення археологічних польових досліджень та порядок складання науково звіту». Археологічні розвідки. Археологічні розкопки. Науковий звіт: структура, додатки, вимоги до оформлення, процес передачі звіту до Польового комітету Інституту археології. Передача до музейної установи археологічного матеріалу. Вимоги до первинної публікації матеріалів (Археологічні дослідження в Україні). Наукова публікація: структура, наповнення, вимоги до оформлення (журнал «Археологія»).

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин (денна форма)				Кількість годин (заочна форма)			
	Усього	у тому числі			Усього	у тому числі		
		Лек.	Сем.	С/р		Лек.	Сем.	С/р
Кредит 1. Археологічні джерела								
Тема 1. Археологічні джерела	30		2	28	30		1	29
Разом	30		2	28	30		1	29
Кредит 2. Розвідки археологічних пам'яток								
Тема 2. Розвідки археологічних пам'яток	30		2	28	30		1	29
Разом	30		2	28	30		1	29
Кредит 3. Розкопки поховальних пам'яток: безкурганні могильники								
Тема 3.Розкопки поховальних пам'яток	30		2	28	30		1	29
Тема 4. Дослідження безкурганних могильників								
Разом	30		2	28	30		1	29
Кредит 4. Розкопки поховальних пам'яток: курганні могильники								
Тема 5. Розкопки курганних могильників	30		2	28	30		1	29
Разом	30		2	28	30		1	29
Кредит 5. Розкопки поселень								
Тема 6. Розкопки поселенських утворень	30		2	28	30			30
Разом	30		2	28	30			30
Кредит 6. Польова документація								
Тема 7. Польова документація та звіт про польові археологічні дослідження. Наукова публікація	30		2	28	30			30
Разом	30		2	28	30			30
ВСЬОГО	180		12	168	180		4	176

5. Темі семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість Годин ДФН	Кількість Годин ЗФН
	Кредит 1. Археологічні джерела		
1	Тема 1. Археологічні джерела	2	1
	Кредит 2. Розвідки археологічних пам'яток		
2	Тема 2. Розвідки археологічних пам'яток	2	1
	Кредит 3. Розкопки поховальних пам'яток: безкурганні могили		
3	Тема 3.Розкопки поховальних пам'яток	2	1
4	Тема 4. Дослідження безкурганних могилик		
	Кредит 4. Розкопки поховальних пам'яток: курганні могили		
5	Тема 5. Розкопки курганних могилик	2	1

	Кредит 5. Розкопки поселень	,	
6	Тема 6. Розкопки поселенських утворень	2	
	Кредит 6. Польова документація		
7	Тема 7. Польова документація та звіт про польові археологічні дослідження. Наукова публікація	2	
	<i>Разом</i>	12	4

6. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість Годин ДФН	Кількість Годин ЗФН
	Кредит 1. Археологічні джерела		
1	Тема 1. Археологічні джерела	28	29
	Кредит 2. Розвідки археологічних пам'яток		
2	Тема 2. Розвідки археологічних пам'яток	28	29
	Кредит 3. Розкопки поховальних пам'яток: безкурганні могильники		
3	Тема 3. Розкопки поховальних пам'яток	28	29
4	Тема 4. Дослідження безкурганних могильників		
	Кредит 4. Розкопки поховальних пам'яток: курганні могильники		
5	Тема 5. Розкопки курганних могильників	28	29
	Кредит 5. Розкопки поселень		
6	Тема 6. Розкопки поселенських утворень	28	30
	Кредит 6. Польова документація		
7	Тема 7. Польова документація та звіт про польові археологічні дослідження. Наукова публікація	28	30
	<i>Разом</i>	168	176

7. Тематика рефератів, есе, індивідуальних навчально-дослідних завдань (орієнтовний перелік)

1. Вітчизняні та європейські методики польових археологічних досліджень (порівняльна характеристика).
2. Розвиток методики польових археологічних досліджень (початок 20-початок 21 ст)
3. Виникнення та розвиток стратиграфічного методу в археологічних дослідженнях на прикладі розкопок Трої, Ольвії, Новгороду
4. «Неруйнівна» археологія – методики, можливості, результативність
5. Палепедологічні дослідження в археології.
6. Лазерне сканування архітектурно-археологічних пам'яток.
7. Особливості поховально-поминальних обрядів населення Причорномор'я різних історичних періодів.
8. Історія дослідження некрополя Ольвії та її сільських некрополів
9. Історія польових досліджень поховальних пам'яток скіфо-античної доби на території сучасного м. Миколаєва
10. Поховальний інвентар та його фіксація.
11. Методика досліджень тризн і тризнових майданчиків, «технологічних» майданчиків, ровиків, грабіжницьких ходів.
12. Обряди знешкодження небіжчиків, вторинні, колективні поховання – методика їх польових досліджень.
13. Розвиток методики та особливості розкопок великих скіфських курганів.
14. Сучасні неруйнівні методи польових досліджень археологічних пам'яток – порівняльний аналіз
15. Методика об'ємно-планувальних графічних реконструкцій (Ольвія, Херсонес,

Пантикапей)

16. Масовий матеріал поселень – особливості фіксації і опрацювання. Статистико-комбінаторні методи в археології.
17. Музеефікація нерухомих археологічних пам'яток як етап польових археологічних досліджень
18. Українське законодавство у сфері охорони археологічних пам'яток – етапи розвитку
19. Українське законодавство у сфері охорони археологічних пам'яток на тлі європейського законодавства.

8. Форми роботи та критерії оцінювання

Рейтинговий контроль знань студентів здійснюється за 100-бальною шкалою:

Шкала оцінювання: національна та ECTS

ОЦІНКА ECTS	СУМА БАЛІВ	ОЦІНКА ЗА НАЦІОНАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ	
		екзамен	залік
A	90-100	5 (відмінно)	5/відм./зараховано
B	80-89	4 (добре)	4/добре/ зараховано
C	65-79		
D	55-64	3 (задовільно)	3/задов./ зараховано
E	50-54		
FX	35-49	2 (незадовільно)	Не зараховано

Форми поточного та підсумкового контролю. Комплексна діагностика знань, умінь і навичок студентів із дисципліни здійснюється на основі результатів проведення поточного й підсумкового контролю знань (КР). Поточне оцінювання (індивідуальне, групове і фронтальне опитування, самостійна робота, самоконтроль). Завданням поточного контролю є систематична перевірка розуміння та засвоєння програмового матеріалу, виконання практичних, лабораторних робіт, уміння самостійно опрацьовувати тексти, складання конспекту рекомендованої літератури, написання і захист реферату, здатності публічно чи письмово представляти певний матеріал.

Завданням підсумкового контролю (КР, залік, іспит) є перевірка глибини засвоєння студентом програмового матеріалу модуля.

Критерії оцінювання відповідей на практичних заняттях:

Відмінно 60-49 балів - Студент виявляє особливі творчі здібності, вміє самостійно здобувати знання, без допомоги викладача знаходить та опрацьовує необхідну інформацію, вміє використовувати набуті знання і вміння для прийняття рішень у нестандартних ситуаціях, переконливо аргументує відповіді, самостійно розкриває власні обдарування і нахили.

Дуже добре 48-37 балів - Студент вільно володіє вивченим обсягом матеріалу, застосовує його на практиці, вільно розв'язує вправи і задачі у стандартних ситуаціях, самостійно виправляє допущені помилки, кількість яких незначна

Добре 36-25 балів - Студент вміє зіставляти, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача; в цілому самостійно застосовувати її на практиці; контролювати власну діяльність; виправляти помилки, серед яких є суттєві, добирати аргументи для підтвердження думок

Задовільно 24-13 балів - Студент відтворює значну частину теоретичного матеріалу, виявляє знання і розуміння основних положень; з допомогою викладача може аналізувати навчальний матеріал, виправляти помилки, серед яких є значна кількість суттєвих

Незадовільно 12-1 балів - Студент володіє навчальним матеріалом поверхово й фрагментарно.

Види самостійної роботи:

Контроль самостійної роботи студентів здійснюється як під час аудиторних занять (на семінарах заняттях), так і у позааудиторний час, визначений викладачем. Контроль самостійної роботи передбачає:

- визначення ступеня засвоєння матеріалу;
- визначення якості виконання індивідуальних і творчих колективних завдань;
- відвідування консультацій викладача;
- своєчасне виконання і здача поточних завдань;
- оцінку знань, здобутих у результаті самостійної навчальної роботи.

Творче завдання (хронологічні та синхронізовані таблиці, словники термінів, контурні карти) – **1-20 балів**

Індивідуальне завдання (розкриття додаткових проблемних питань у письмовому вигляді) – **1-20 балів**

Реферат (письмова наукова робота) – **1-20 балів**

Контрольна робота (розкриття основних питань за кредитом у письмовому вигляді) – **1-20 балів**

Мультимедійна презентація – **1-20**

Критерії оцінювання самостійної роботи:

- повнота розкриття питання завдання с/р;
- цілісність, систематичність, логічна послідовність викладення матеріалу с/р;
- аналітичні міркування, вміння робити порівняння та формулювати висновки;
- акуратність оформлення самостійної роботи;
- підготовка матеріалу за допомогою (історичних карт, таблиць, схем тощо).

20-17 балів - робота студентом виконана в повному обсязі, високий понятійний рівень; глибина, широта, повнота питання, що висвітлюється; осмисленість і усвідомленість затверджених положень теми, яка розкривається студентом; логічність та послідовність під час відповіді; доведення та аналіз теорій, концепцій, вчень, які вивчалися; самостійність мислення; впевненість в правоті своїх суджень; вміння виділяти головне; вміння встановлювати між предметні та внутрішньопредметні зв'язки; вміння робити висновки, показувати перспективу розвитку ідеї або проблеми; стилістично грамотна мова, робота виконана майже на 90-100% від загального обсягу

16-13 балів – робота студентом виконана в повному обсязі, високий понятійний рівень; глибина, широта, повнота питання, що висвітлюється;

осмисленість і усвідомленість затверджених положень теми, яка розкривається студентом; логічність та послідовність під час відповіді; доведення та аналіз теорій, концепцій, вчень, які вивчалися; самостійність мислення; впевненість в правоті своїх суджень; вміння виділяти головне; вміння встановлювати між предметні та внутрішньопредметні зв'язки; вміння робити висновки, показувати перспективу розвитку ідеї або проблеми; стилістично грамотна мова, допускаються незначні помилки, робота виконана майже на 80-89% від загального обсягу.

12-9 балів - робота студентом виконана не в повному обсязі, але доведено та проаналізовано теорії, концепції, вчення, які вивчалися; самостійність мислення; впевненість в правоті своїх суджень, вміння виділяти головне, обсяг виконаних завдань становить від 50% до 59% від загального обсягу.

8-5 балів - робота студентом виконана не в повному обсязі, не описані явища, не виявлено розуміння основних положень завдання. Тема не розкрита, актуальність не доведена, не виділені головні завдання; не зроблені висновки, не показана перспектива розвитку ідеї або проблеми; стилістично неграмотна мова.

4-1 балів - студент не описує явища, не виявляє знання і розуміння основних положень завдання. Тема не розкрита, актуальність не доведена, не виділені головні завдання; не зроблені висновки, не показана перспектива розвитку ідеї або проблеми; стилістично неграмотна мова.

Кількість балів у кінці **семестру** повинна складати від 300 до 600 (за 6 кредитів), тобто сума балів за виконання усіх завдань.

Розподіл балів, які студенти отримують за 6 кредитів

Кредит та тема	Академічний контроль (форма представлення)	Кількість балів (за видами роботи)	Кількість балів всього за кредит
Кредит 1. Археологічні джерела		100	100
Тема 1. Археологічні джерела	Семінар 1 Творче завдання С/р Реферат	60 20 20	100
Кредит 2. Розвідки археологічних пам'яток		100	100
Тема 2. Розвідки археологічних пам'яток	Семінар 2 С/р Мультимедійна презентація Контрольна робота № 1	60 20 20	100
Кредит 3. Розкопки поховальних пам'яток: безкурганні могильники		100	100
Тема 3.Розкопки поховальних пам'яток	Семінар 3	60	100
Тема 4. Дослідження безкурганних могильників	С/р Мультимедійна презентація С/р Творче завдання	20 20	
Кредит 4. Розкопки поховальних пам'яток: курганні могильники		100	100
Тема 5. Розкопки курганних могильників	Семінар 4 С/р Індивідуальне завдання Контрольна робота № 2	60 20 20	100
Кредит 5. Розкопки поселень		100	100
Тема 6. Розкопки поселенських утворень	Семінар 5 С/р Творче завдання Контрольна робота № 3	60 20 20	100
Кредит 6. Польова документація		100	100
Тема 7. Польова документація та звіт про польові археологічні дослідження. Наукова публікація	Семінар 6 С/р Реферат Контрольна робота № 4	60 20 20	100
Всього балів		600	600
За семінарські заняття – 360			
За самостійну роботу – 240			

9. Засоби діагностики

Засобами діагностики та методами демонстрування результатів навчання є: завдання до практичних занять, завдання для самостійної та індивідуальної роботи (зокрема есе, творчі завдання реферати), презентації результатів досліджень, контрольні роботи, залік, екзамен.

10. Методи навчання

Дисципліна передбачає використання традиційних, активних та інтерактивних методів

навчання (дебати, мозковий штурм, лекції з використанням інтерактиву, методи оцінювання і самооцінювання, планування та інші).

З-поміж традиційних методів використовуються:

1). Пояснювально-ілюстративний метод – студенти отримують знання на лекції, з навчальної або методичної літератури в "готовому" вигляді. Сприймаючи й осмислюючи факти, оцінки, висновки, студенти залишаються в рамках репродуктивного (відтворюючого) мислення. Застосовується для передачі великого масиву інформації.

2). Метод проблемного викладу – використовуючи різноманітні джерела й засоби, викладач, перш ніж викладати матеріал, ставить проблему, формулює пізнавальне завдання, а потім, розкриваючи систему доказів, порівнюючи точки зору, різні підходи, показує спосіб рішення поставленого завдання.

3). Частково-пошуковий, або евристичний, метод – організація активного пошуку рішення висунутих у навчанні (або самостійно сформульованих) пізнавальних завдань або під керівництвом педагога, або на основі евристичних програм і вказівок. Процес мислення набуває продуктивного характеру, але при цьому поетапно направляється й контролюється викладачем або самими студентами на основі роботи над програмами і навчальними посібниками. Найчастіше застосовується на семінарах.

4). Дослідницький метод – після аналізу матеріалу, постановки проблем і завдань і короткого усного або письмового інструктажу студенти самостійно вивчають літературу, джерела, ведуть спостереження й вимірювання й виконують інші дії пошукового характеру. Ініціатива, самостійність, творчий пошук проявляються в дослідницькій діяльності найбільше повно.

Серед активних методів використовуються такі:

1). Практичні вправи, у процесі виконання яких студенти моделюють свої дії у різних навчальних і виховних ситуаціях майбутньої професійної діяльності;

2). Аналіз конкретних ситуацій як індивідуально, так і в малих навчальних групах (6-8 осіб), у ході розбору яких студенти не тільки вчаться формулювати проблеми й ухвалювати рішення щодо них, але й виробляють ряд важливих навичок в області міжособистісної комунікації, групової роботи й лідерства;

3). Робота в малих навчальних групах, у ході якої студенти виконують практичні вправи, розбирають конкретні ситуації, готують групові проекти й беруть участь у ділових іграх; така робота допомагає студентам освоювати рольову поведінку, учитися ефективному спілкуванню й обміну досвідом, виробляти лідерські якості.

Крім того вивчення курсу базується на використанні комунікативних методів, що охоплюють методи й процедури контакту студента з безпосереднім джерелом знань (викладачем методики, вчителем етики, керівником педпрактики та ін.).

Комунікативні методи поділяються на пасивні й активні: у перших провідна роль належить викладачеві методики, вчителю етики (студент лише фіксує зміст лекції, протоколює дії вчителя й учнів тощо); в активних методах ініціатива належить студентові, який активно контактує з викладачем методики, вчителем етики (активні методи поділяються на групові (мозковий штурм, круглий стіл, ділові ігри) та індивідуальні методи (інтерв'ювання, вільний діалог, експертні ігри)).

Активно використовуються текстологічні методи, що включають методи набуття знань із фахових документів (навчальних планів і програм, методичних листів МОН України тощо) і фахової літератури (монографій, підручників, навчальних посібників, методичних рекомендацій, науково-методичних статей тощо).

11. Рекомендована література

Базова

1. Авдусин Д.А. Полевая археология СССР. М. 1980
2. Алексеев В.П. Историческая антропология. М.1979
3. Блаватский В.Д. Античная порлевака археология. М. 1967

4. Валлесте Л. Анализ фосфатных соединений почвы для установления мест древнейших поселений//КСИА. Вып. 42. М. 1952
5. Городцов В.А. Типологический метод в археологии Рязань 1927.
6. Грязнов М.П. Памятка по раскопкам грунтовых могильников Л. 1961
7. Естественные науки в археологии в изучении древних производств. М. 1982
8. Методика полевых археологических исследований. М. 1983
9. Раппопорт П.А. Памятка по обмерам архитектурных сооружений при археологических раскопках. Л. 1961
10. Щапова Ю.Л. Естественнонаучные методы в археологии. М. 1988
11. Мартынов А.И., Шер Я.А. Методы археологического исследования. М. 2002
12. Гаврилюк Н.А. Обработка массового археологического материала античных поселений//Методика полевых археологических исследований М. 2011, с.7-17.
13. Крапивина В.В. Методика полевых археологических исследований античных памятников (на примере Ольвии Понтийской) //Методика полевых археологических исследований М. 2011, с.71 -91
14. Брей У, Трамп Д. Археологический словарь. - М.: "Прогресс", 1990. - 368 с.
15. Каменецкий И.С., Маршак Б.И., Шер Я.А. Анализ археологических источников (возможности формализованного подхода). М., 1975.
16. Клейн Л.С. Принципы археологии. С-Петербург. 2001.
17. Крыжицкий С.Д. К методике составления обоснований объемно-планировочных графических реконструкций ольвийских жилых домов. //Методика полевых археологических исследований М. 2011, с 91 – 109
18. Крыжицкий С.Д. Архитектурно-археологические обмеры строительных остатков античных городов и поселений Северного Причерноморья//Методика полевых археологических исследований. М. 2011, с. 109-117.
19. Масленников А.А. Сельские поселения Восточного Крыма как исторический источник //Методика полевых археологических исследований М. 2011, с.185 – 206.
20. Полин С.В. К истории развития методики раскопок больших скифских курганов//Методика полевых археологических исследований М. 2011, с.206 – 223.
21. Пашкевич Г.А.
22. Шевченко Н.А. Методика исследования минерального вещества материалов методом минералого-петрографического анализа//Археологічні дослідження в Україні 2004 – 2005 рр. Київ-Запоріжжя. 2006, с. 448 – 451
23. Історія Стародавнього світу (доба первісності): навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів / Н.О. Рижева, К.В. Горбенко, В.В. Кузовков – Миколаїв : МНУ імені В.О. Сухомлинського, 2018. – 185 с.
24. Історія рідного краю: Миколаївщина: навчальний посібник / М. М. Шитюк (кер. авт. кол.), О.О. Баковецька, Н. М. Буглай, К. В. Горбенко та ін.. – Миколаїв : Іліон, 2015. – 628 с. – С. – 6-62.
25. Історія Стародавнього Сходу: навчально-методичний посібник для студентів вищих закладів освіти / Н.О. Рижева, К. В. Горбенко, В.В. Кузовков В.В. - Миколаїв : Іліон, 2019. – 247 с.

Допоміжна

26. Лукомський Ю. Дараган М. Йолшин Д. Досвід застосування тахеометричної зйомки у дослідженнях архітектурно-археологічних об'єктів///Археологічні дослідження в Україні 2005 – 2007 рр. Київ-Запоріжжя. 2007, с. 459 - 464
27. Пархоменко О.Г. Педологічні дослідження ґрунтів кургану епохи бронзи о. Хортиця//Археологічні дослідження в Україні 2004 – 2005 рр. Київ-Запоріжжя. 2006, с. 464 – 470
28. Крыжицкий С.Д. Археологическое обоснование к проекту реставрации кургана над склепом Евресивия и Ареты в Ольвии//Археологічні дослідження в Україні 2003 – 2004 рр. Запоріжжя. 2005, с. 425 - 433

29. Колода В.В., Шевченк С.И. Металлодетекторы в археологии//Археологічні дослідження в Україні 2003 – 2004 рр. Запоріжжя. 2005, с.437-443
30. Інструкція до оформлення Наукового звіту про проведення дослідження археологічної спадщини////Археологічні дослідження в Україні 2001 – 2002 рр. Київ. 2003, с.446-452
31. Пустовалов С.Ж.Сложные и редкие методические случаи в раскопках курганов//Археологічні дослідження в Україні 1998 – 1999 рр. Київ. 1999, с.183 - 202
32. Пащкевич Г.О. Про відбір зразків для палеоботанічних досліджень//Археологічні дослідження в Україні 1997 – 1998 рр. Київ. 1998, с.184 - 186
33. Сегеда С.П. Методика збирання та транспортування кісткових решток людей підчас археологічних розкопок. Археологічні дослідження в Україні 1997 – 1998 рр. Київ. 1998, с.189-190
34. Сафонов В.А., Ижецкий С.И., Цишевский Г.В., Паславская С.А. Применение методов лазерного сканирования в археологии на примере архитектурно-археологического памятника Тюрбе хана Хаджи Герая//Гаврилюк Н.А. Ибрагимова А.М. Тюрбе хана Хаджи Герая. Киев- Запорожье 2010, с. 135-146
35. Плаван В.П., Миу Лукреція. Оцінка археологічної шкіри з поховання хана Хаджи-Герая// Гаврилюк Н.А. Ибрагимова А.М. Тюрбе хана Хаджи Герая. Киев- Запорожье 2010, с. 104-135
36. Словник-довідник з археології /Редактор, укладач та керівник авторського колективу Н.О.Гаврилюк. – К., 1996.
37. Чмихов М.О., Шилов Ю.О., Корнієнко П.Д. Археологічні дослідження курганів. – Київ, 1989.

12. Інформаційні ресурси

<http://www.iananu.kiev.ua/>

http://www.archaeology.ru/site_map.html

<http://www.sno.pro1.ru> > Библиотека

<http://www.archeolog.pp.ua/arxeologiya/polevaya-arxeologiya.html>

http://www.portal.kspi.kz/files/book_ik/Авдусин.htm

<http://www.sati.archaeology.nsc.ru/classarch2/classarch/fragment.php?cod>

https://books.google.com/books/about/Античная_полевая_архе.html?id

<http://www.www.academia.edu>

<http://www.-kniga.ru/free/antichnaya-polevaya-arxeologiya.htm>

<http://www.kivvi.kz/watch/bk3ebr9khd7h/> - фильм про Аркаим

<http://studopedia.org/6-51158.html>